

Oktober 2023

E-röstning och särskilt valdistrikt för utlandssvenskar

Resolutionsmottagare

Justitiedepartementet

Justitieutskottet

Riksdagspartierna

Utrikesdepartementet

Valmyndigheten

Problemformulering

Ett högt och jämnt spritt valdeltagande är att föredra. Med stora skillnader i valdeltagande finns annars risken att vissa gruppers politiska preferenser inte kommer till uttryck i lika hög grad. I förlängningen kan det leda till en ojämlig politisk representation och en politik som i lägre grad tillgodoser underrepresenterade gruppers intressen.¹

Som utlandssvensk finns det idag två tillvägagångssätt för att rösta från utlandet: brevröstning eller förtidsröstning. Vid båda dessa röstförfaranden måste röstningen ske före valdagen. Förtidsröstningen öppnar tidigast 24 dagar före valdagen vid ordinarie val.

Enligt Valmyndigheten var valdeltagandet i 2022 års riksdagsval 84,21 procent av de röstberättigade. För utlandssvenskarnas del var valdeltagandet 32 procent.² I valet 2018 var motsvarande siffra 87,2 procent och då låg valdeltagandet för de röstberättigade utlandssvenskarna på knappt 40 procent.³

I Valmyndighetens erfarenhetsrapport från 2022 framgår att ett behov på förbättring är att regelverket för utlandsröstningen förändras i syfte att minska antalet underkända och för sent inkomna brevröster. Gällande brevröstningen är det en alltför stor andel av rösterna

¹ Sveriges kommuner och regioner, 2022. ”Vikten av valdeltagande”. Skr.se. Sid 6. [<https://skr.se/download/18.24f89a54180193cef70a7c66/1651066082316/SKR-Vikten-av-valdeltagande-2022-TGA.pdf>].

² SCB, ”Deltagandet i de allmänna valen 2022 ME09 – Demokratistatistik 2023:1” [https://www.scb.se/contentassets/1a32243d72e5443cae13cb4162b2e007/me0105_2022a01_br_me09br2301.pdf].

³ Deltagandet i de allmänna valen 2018. Sid 40. [https://www.scb.se/contentassets/6d0a96c916144051a5cb1f8b372fe80f/me0105_2018a01_br_me08br1901.pdf].

som blivit underkända eller inte kommit fram i tid, hela 13,9 procent på totalen. Det är många röster som av olika skäl inte godkänns och räknas.

Vid 2022 års val underkändes 2 164 brevröster av valnämnderna och 2 530 brevröster kom fram för sent. Valmyndigheten anser att åtgärder bör vidtas för att underlätta för väljare utomlands att rösta och att rösterna blir godkända och kommer fram i tid.⁴ Om motsvarande siffra skulle gälla för de som röstat i Sverige skulle det med stor sannolikhet ifrågasättas omgående. Någon form av förändring måste ske därför.

Enligt Valmyndigheten är exempel på anledningar till att dessa röster ogiltigförklarades att brevrösterna kom fram för sent eller för tidigt, att brevrösten inte är postad utomlands (något som krävs när man röstar via brev från utlandet) eller att brevet saknar en giltig stämpel eller frimärke. Ytterligare anledningar är att röstsedeln inte är bevitnad av två personer eller att underskrift saknas.

Vidare anser Valmyndigheten att väljare på något sätt bör få en återkoppling på huruvida brevrösten kommit fram och räknats. Det får man inte i Sverige idag. Här har Valmyndigheten sett bra exempel från USA, som har system där väljaren kan följa en ivägskickad brevröst.⁵

En vanlig missuppfattning bland utlandssvenskar är att det läggs till en ny 10-årsperiod varje gång de röstar och inte endast om de redan fallit ur röstlängden. Valmyndigheten kan konstatera att dessa regler är komplicerade att förstå. Vid valen 2022 lade Valmyndigheten till knappt 3 000 utlandssvenskar i röstlängden som förtidsröstat från utlandet och vars röst kom in i tid för att räknas.

För utlandssvenskar som fallit ur röstlängden måste brevrösten komma fram senast dagen innan valdagen för att räknas i valet. Den som bor utomlands och har fallit ur röstlängden och inte hinner anmäla sig till röstlängden i tid, kan inte rösta i Sverige även om personen skulle befinna sig i landet. Om en utlandssvensk däremot finns med i röstlängden går det bra att rösta i Sverige. Utlandssvenskarna får inte posta sin brevröst i Sverige, utan den måste alltid skickas från ett land utanför Sverige.

Tillsammans med Utrikesdepartementet och utlandsmyndigheterna genomför Valmyndigheten en rad informationsinsatser för att nå utlandssvenskar som riskerar att falla ur röstlängden. De uppmanas att anmäla sig till röstlängden i tid så att de kan få

⁴ . SCB, ”Deltagandet i de allmänna valen 2022 ME09 – Demokratistatistik 2023:1”
[https://www.scb.se/contentassets/1a32243d72e5443cae13cb4162b2e007/me0105_2022a01_br_me09br2301.pdf]

⁵ Ibid.

utlandsröstkort och brevröstningsmaterial. Valmyndigheten har inför tidigare val gjort utskick med post, men på grund av felaktiga adresser till dessa röstberättigade kom många brev i retur.

Inför valen 2022 genomfördes ett digitalt utskick via Mina Meddelanden till utlandssvenskar som höll på att falla ur röstlängden, men endast 1 255 personer var anslutna till digital brevlåda av de 55 023 det berörde. Under 2022 var det ca 1 800 utlandssvenskar, som efter inskickad blankett till Skatteverket, fick ett förnyat rösträttsdatum av Skatteverket. För att underlätta för utlandssvenskar att rösta föreslår Valmyndigheten att en utlandssvensk som röstar automatiskt ska läggas till i röstlängden ytterligare tio år.⁶

Valmyndigheten har påtalat ovanstående brister i tidigare erfarenhetsrapporter. Där framgår också att utlandsmyndigheter har svårt att möta kraven för röstmottagning exempelvis gällande tillgänglighet och lokaler. Datumen då ambassaderna och konsulaten håller öppet för röstmottagning varierar, och även begränsade öppettider är ett problem.⁷

Problem med post och distribution som påverkas av bland annat krig, pandemi och undermålig postgång har också uppmärksammats. Det kan leda till att röstningsmaterialet inte når utlandssvensken och/eller att brevrösten inte kommer fram i tid.⁸

Regeringen har tillsatt en utredning⁹ vars förslag har remissbehandlats, men det har ännu inte blivit lagförslag och kommer därför inte träda i kraft till 2024.

Ett annat konkret hinder uppdagades i samband med valet 2022 då Svenskar i Världen blev informerade om att röstkuvert redan var hopklitrade när röstningsmaterialet kom fram till mottagare i Thailand, till följd av luftfuktigheten.

Det låga valdeltagandet bland utlandssvenskar har med andra ord många orsaker och riskerar att påverka demokratin eftersom utlandssvenskarna inte röstar i någon större utsträckning eller att inte valsedeln med säkerhet når fram. I samband med valet 2022 tog Svenskar i Världen fram rapporten "Glöm inte bort oss! – Hur ökar vi valdeltagandet bland utlandssvenskar?" i vilken det framkom att de främsta hindren för utlandsröstning var

⁶ Erfarenheter från valen 2022, sid 35

[<https://www.val.se/download/18.2e258d6a185efb8ea93cda/1687961041029/erfarenhetsrapport-val-2022.pdf>]

⁷ Expressen, 2022. "Stort rösttryck i Spanien – förlänger tidsfristen". Expressen.se.

[<https://www.expressen.se/nyheter/val-2022/fortidsrostningen-i-spanien--stanger-tva-veckor-fore-valet/>].

⁸ Valmyndigheten, 2022. "Erfarenheter från valen 2022". Val.se.

[<https://www.val.se/download/18.2e258d6a185efb8ea93cda/1676389422369/erfarenhetsrapport-val-2022.pdf>].

⁹ SOU 2021:96, sid 29

[<https://www.regeringen.se/contentassets/66038d84587a4c83ad9c0ed29235cd5c/sakerhet-och-tillganglighet-vid-val-sou-202196.pdf>]

avståndet till vallokalen, svagt engagemang från de politiska partierna och bristen på information om röstningsförfarandet.¹⁰

Ett lösningsförslag som lyfts fram är e-röstning. E-röstning har varit ett alternativ i Estland sedan 2005. När riksdagsvalet avgjordes i Estland 2023, röstade för första gången fler online än med fysiska röstsedlar.¹¹

Fram till och med 1994 var utlandssvenskarna upptagna i en särskild röstlängd och tillhörde ett specifikt valdistrikt i varje riksdagsvalkrets. I vallagen 1997 bestämdes det att utlandssvenskar överförs till det valdistrikt de senast var folkbokförda i. Den bestämmelsen finns kvar i den senaste Vallagen från 2005. Under valet 2022 fanns det över 182 000 utlandssvenskar med rösträtt till riksdagsvalet.¹² Storleksmässigt motsvarar det ungefär Uppsala tätort.¹³

Ett eget valdistrikt för utlandsboende skulle leda till att de politiska partierna bättre kan se hur utlandssvenskarna röstar, och framför allt till att partierna bättre kan profilera sig gentemot utlandssvenskar gällande både sakfrågor och valkampanjer. I förlängningen håller Svenskar i Världen det för troligt att det skulle resultera i ett högre valdeltagande hos utlandssvenskar samtidigt som det stärker de svenska medborgarnas demokratiska röst.

Lösningsförslag

För att säkerställa att fler röstberättigade utlandssvenskar röstar i kommande val vill Svenskar i Världen lyfta fram sju konkreta förslag:

- För att adressera problemen med långa avstånd till närmaste vallokal/utlandsmyndighet och dålig postgång, bör e-röstning införas som alternativ.
- Utlandsmyndigheterna bör införa längre och mer tillgängliga öppettider (kvällar och helger), men också utöka tidsintervallet för förtidsröstning.

¹⁰ Svenskar i Världen, 2022. "Glöm inte bort oss! – Hur ökar vi valdeltagandet bland utlandssvenskar?". [<https://www.sviv.se/wp-content/uploads/2022/08/Hur-okar-vi-valdeltagandet-bland-utlandssvenskar.pdf>].

¹¹ Forskning och Framsteg, Alpmann M, 2023-03-06 [<https://fof.se/artikel/majoritet-i-estland-rostade-online/#klarna:8d01469c-bc0b-5aff-a7f1-116f6c7016c4>].

¹² Deltagandet i de allmänna valen 2022, SCB, sid 14

[https://www.scb.se/contentassets/1a32243d72e5443cae13cb4162b2e007/me0105_2022a01_br_me09br2301.pdf].

¹³ SCB [<https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/miljo/tatorter-i-sverige/>]

- I syfte att minska antalet underkända och för sent inkomna brevröster bör regelverket för utlandsröstningen förändras.
- Valmyndigheten bör utöka sin informationspridning om utlandsröstning till röstberättigade utlandssvenskar. Många utlandssvenskar vet idag inte om de är upptagna i röstlängden eller vilka röstningsmöjligheter som finns.
- För att underlätta för utlandssvenskar att rösta instämmer Svenskar i Världen med Valmyndighetens förslag att en utlandssvensk som röstar automatiskt ska läggas till i röstlängden ytterligare tio år.
- Regeringen bör tillsätta en utredning för att undersöka möjligheten till ett särskilt valdistrikt för utlandssvenskar. De politiska partierna skulle då kunna se hur utlandssvenskarna röstar och därmed bättre kunna profilera sig mot gruppen. I förlängningen kan det leda till ett högre valdeltagande hos utlandssvenskar och därmed stärka deras demokratiska röst.
- För ökat engagemang vore det dessutom önskvärt att de politiska partiernas kommunikation även tar hänsyn till utlandssvenskarnas frågor.